

ROZWÓJ SPOŁECZNO – GOSPODARCZY GMINY KŁODZKO PROGNOZY ROZWOJU NA LATA 2016 – 2020

Ewa Salecka

Wydział Zarządzania, Informatyki i Finansów
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu,
ul. Komandorska 118/120, 53-345 Wrocław

Niniejszy artykuł jest próbą konfrontacji oceny obecnego stanu realizacji strategii społeczno-gospodarczej Gminy Kłodzko z oceną zadowolenia mieszkańców gminy. Najważniejsze zagadnienia opisano w poszczególnych obszarach tematycznych, takich jak: przestrzeń i infrastruktura, gospodarka i turystyka, społeczeństwo oraz środowisko. Przedstawiono kluczowe kierunki rozwoju, m.in.: poprawa infrastruktury dróg, aktywizacja osób biernych zawodowo i bezrobotnych, wsparcie dla osób prowadzących działalność gospodarczą, poprawa infrastruktury ochrony zdrowia, zwiększenie atrakcyjności turystycznej oraz inwestycyjnej, itp. Opisano również poziom realizacji projektów unijnych obejmujących swym zasięgiem obszar Gminy Kłodzko.

Słowa kluczowe: rozwój lokalny, samorząd terytorialny, opinie interesariuszy, strategia rozwoju, badania empiryczne.

1. Wprowadzenie

Jednym z głównych zadań samorządu terytorialnego jest dążenie do poprawy warunków jakości życia społeczności lokalnej. Samorządy realizują te zadania za pomocą polityki rozwoju.

Rozwój lokalny to nieustanny i złożony proces zmian społecznych, które zachodzą z udziałem społeczności lokalnych. Decydującą rolę odgrywają w nim instytucje lokalne, które przy wykorzystaniu lokalnych zasobów oraz innych czynników rozwoju przyczyniają się do zmiany sytuacji społeczno-gospodarczej gminy, zaspokajają potrzeby jej mieszkańców i przyczyniają się do ogólnego postępu (Kotus, 2001).

Istniejące w konkretnych sytuacjach warunki rozwoju stwarzają wiele różnorodnych możliwości dla każdej społeczności regionalnej, co w efekcie powinno prowadzić do poprawy jakości życia mieszkańców gmin. Zróżnicowania przestrzen-

ne i strukturalne kształtują się w skutek dynamicznych procesów rozwoju społeczno-gospodarczego.

Celem niniejszego artykułu jest ocena poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Kłodzko na podstawie realizowanej dotychczas strategii oraz określenie przyszłych kierunków rozwoju gminy. Artykuł jest także próbą odpowiedzi na pytanie, czy samorząd terytorialny realizuje założenia zapisane w strategii gminy.

Przedmiotem badań empirycznych są cztery obszary: przestrzeń i infrastruktura; gospodarka i turystyka; społeczeństwo oraz środowisko.

2. Rozwój społeczno-gospodarczy

M. Nasiłowski definiuje rozwój gospodarczy jako „historyczny (długofalowy) proces takiej wewnętrznej, ekonomicznej i społecznej transformacji kraju, która doprowadza do powstania społeczeństwa poszukującego dróg poprawy swojej sytuacji gospodarczej i zorganizowanego w sposób umożliwiający i zachęcający obywateli do inwestowania w kapitał materialny, ludzki i intelektualny, niezbędny do nieprzerwanej jego akumulacji” (Nasiłowski, 2004). Natomiast rozwój społeczny, zdaniem S. Marciniaka oznacza „zmianę układu stosunków społecznych, struktury społeczeństwa, jego preferencji, społecznych kryteriów i zasad działalności, wzorców zachowań, postaw i świadomości służących doskonaleniu współżycia i współpracy ludzi i odpowiedniemu ich udziałowi w efektach rozwoju gospodarczego” (Marciniak, 2005).

Zasadniczą różnicą między wzrostem gospodarczym a rozwojem społeczno-gospodarczym jest ciągłe dążenie do podniesienia jakości życia społeczeństwa (np. mieszkańców danego kraju, czy mniejszych jednostek, takich jak gmina). To proces długotrwały, obejmujący zmiany jakościowe. Jest on postrzegany jako „systematyczna poprawa warunków bytu ludności, wzrostu świadczeń socjalnych i kulturalnych opartych na wszechstronnym postępie społecznym oraz powszechności i równości dostępu do urządzeń socjalnych, kształtowanie optymalnych warunków rozwoju jednostki i społeczeństwa w wyniku doskonalenia form i zasad współżycia społecznego” (Piontek, 2006).

Należy zatem zastanowić się nad pytaniem, czy realizowana przez gminę dotychczasowa strategia rozwoju daje poczucie satysfakcji jej mieszkańcom? Czy dany obszar jest wystarczająco atrakcyjny pod względem gospodarczym, społecznym, czy turystycznym, zarówno dla mieszkańców, jak i dla osób z zewnątrz (np. inwestorów). A zatem, czy samorząd terytorialny wywiązuje się ze swoich obowiązków oraz podjętych w sposób jawny zobowiązań i realizuje postulaty zawarte w strategii?

3. Metodyka i wyniki badań

W celu efektywnego pomiaru poziomu lub dynamiki rozwoju społeczno-gospodarczego niezbędne jest wskazanie konkretnych obszarów badania. I tak, zakres analizy, zaprezentowanej w niniejszym artykule obejmuje cztery następujące obszary tematyczne:

1. przestrzeń i infrastruktura
2. gospodarka i turystyka
3. społeczeństwo
4. środowisko.

W przeprowadzonych badaniach zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, w którym kwestionariusz ankietowy posłużył jako główne narzędzie badawcze. Badania zostały przeprowadzone w roku 2015 i w 2016 wśród mieszkańców Gminy Kłodzko. Na podstawie tego wywiadu zdefiniowano problemy (Tabela 1), z którymi na co dzień zmagają się mieszkańcy gminy, jak również zaproponowano sposoby ich rozwiązania.

Należy podkreślić, że na końcu artykułu przytoczono dość obszerny materiał ilustracyjny (Wykresy 1 do 7), który wielostronnie prezentuje wyniki wspomnianego badania ankietowego. To właśnie do tej ilustracji można nawiązać, rozpatrując zawartość podsumowującej Tabeli 1.

Tabela 1. Problemy zdiagnozowane przez mieszkańców gminy Kłodzko oraz proponowane sposoby ich rozwiązania.

Sprecyzowany problem	Proponowany sposób rozwiązania
Brak spójnego systemu wodno-kanalizacyjnego. Przeszarżałe, nieszczelne szamba lub ich całkowity brak.	Rozbudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz dofinansowania ze środków zewnętrznych do przydomowych oczyszczalni ścieków (indywidualnych odbiorców).
Zły stan techniczny dróg powiatowych, tj.: braki w oświetleniu miejscowości oraz przy drogach, brak ciągów pieszo - rowerowych przy drogach, brak miejsc parkingowych, brak wiat na przystankach lub ich zły stan techniczny, brak zatok dla autobusów itp.	Współfinansowanie przez gminę niezbędnych inwestycji, remontów, np.: budowa oświetlenia z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii, budowa parkingów z wykorzystaniem dofinansowań ze środków Unii Europejskiej
Niewystarczająca ilość terenów pod zabudowę mieszkaniową oraz pod działalność gospodarczą. Zbyt mała liczba mieszkań komunalnych i socjalnych, brak mieszkań chronionych. Niezagospodarowane obiekty poprzemysłowe. Niewystarczająca liczba mieszkań komunalnych. Zły stan techniczny obiektów użyteczności publicznej. Zbyt mała ilość obiektów użyteczności publicznej.	Budowa mieszkań/ obiektów użyteczności publicznej (ich remont) przy wykorzystaniu środków zewnętrznych. Budowa i tworzenie nowych mieszkań, przeprowadzenie remontów mieszkań, tworzenie mieszkań chronionych. Budowa świetlic, siłowni zewnętrznych i boisk lekkoatletycznych, parku linowo – wspinaczkowego; wyposażenie bibliotek w sprzęt multimedialny

cd. Tabeli 1 na następnym stronie

cd. Tabeli 1

Zły stan techniczny obiektów zabytkowych. Zły stan części obiektów kulturowych.	Współpraca z właścicielami, dotacje gminy. Modernizacja Ośrodków Kultury Sportu i Rekreacji.
Zły stan infrastruktury rzecznej i brak zabezpieczenia przeciwpowodziowego. Źle funkcjonujący system dostarczania wody.	Wyszukiwanie dodatkowych ujęć wody; rozbudowa sieci wodociągowej; wyznaczenie strefy ochrony pośredniej.
Niewystarczająca promocja gminy w sferze gospodarki oraz turystyki. Nieodpowiednie wykorzystanie walorów środowiskowych i krajobrazowych gminy. Zły stan infrastruktury sprzyjającej rozwojowi przedsiębiorczości.	Pozyskanie nowych inwestorów poprzez promocję gminy. Tworzenie nowych planów zagospodarowania przestrzennego. Oznakowanie pomników przyrody, szlaków, zabytków, punktów widokowych. Wytyczenie szlaków turystycznych (pieszych, rowerowych), historycznych.
Zły stan lokalnego rynku pracy – brak miejsc pracy.	Organizacja szkoleń z zakresu pozyskiwania środków publicznych na rozpoczęcie i prowadzenie działalności gospodarczej wykorzystującej lokalne zasoby i warunki. Pozyskiwanie nowych inwestorów, przygotowywanie terenów inwestycyjnych pod nowe zabudowy.
Zły stan sektora usług dla rolnictwa.	Przetwórstwo warzyw, ubojnie.
Potrzeba doposażenia i termomodernizacji szkół, przedszkoli. Brak miejsc w przedszkolach.	Przeprowadzenie niezbędnych inwestycji (systemy grzewcze). Uruchomienie nowych żłobków rozbudowa przedszkoli.
Wysoki poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego.	Tworzenie świetlic środowiskowych, lokalnych grup wsparcia; zatrudnienie specjalistów. Tworzenie spółdzielni socjalnych; rewitalizacja społeczna.
Wysoki poziom przestępczości.	Zwiększenie liczby dzielnicowych, tworzenie straży gminnej.
Zanieczyszczenie powietrza (systemy grzewcze, duże natężenie ruchu samochodowego).	Gazyfikacja gminy; termomodernizacja budynków; rozwój technologii fotowoltaicznej; rozbudowa infrastruktury drogowej.
Funkcjonowanie dzikich wysypisk, selekcja i utylizacja odpadów.	Poszerzenie świadomości ekologicznej mieszkańców gminy; budowa sortowni odpadów; budowa nowoczesnego systemu utylizacji odpadów (np. ekospalarnia)
Niedostateczna ochrona terenów zielonych.	Program ochrony środowiska lokalnego; lokalne akcje proekologiczne (nasadzenia drzew, „sprzątanie świata”)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Strategii Rozwoju Gminy Kłodzko na lata 2016-2022 wraz z załącznikami*.

Przyjrzyjmy się bliżej trzem wybranym obszarom problemowym:

1. Bezrobocie

W Kłodzku, w którym liczba mieszkańców wynosi ok. 27 400, na 1000 mieszkańców pracuje 319 osób¹. Z danych GUS wynika, że szacowana stopa bezrobocia rejestrowanego w Kłodzku, w 2016 r. wynosiła 14,6%. Wynik ten znacznie przewyższa stopę bezrobocia zarejestrowaną dla województwa dolnośląskiego oraz średnią stopę bezrobocia całej Polski. Wysokość przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Kłodzku wynosi 3 526,67 PLN, a to odpowiada 82,20% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce (dane GUS, stan na dzień 31.12.2016).

Najwięcej, bo aż 24,6% osób (wg statystyk GUS) jest zatrudnionych w sektorze przemysłu i budownictwa, 17,6% aktywnych zawodowo mieszkańców Kłodzka pracuje w sektorze rolniczym (rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo), a 16,6% w sektorze usługowym (handel, serwis pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja), natomiast 2,7% pracuje w sektorze finansowym (działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości). Sporo osób wyjeżdża również do pracy, do Czech. Jak sami przyznają miła atmosfera, bogate zaplecze socjalne i medyczne oraz najważniejsze - wyższe niż w Polsce zarobki (minimalna pensja waha się w granicach 3 000 – 3 800 PLN netto/miesiąc), to najważniejsze walory, które przyciągają mieszkańców gminy Kłodzko (oraz innych pobliskich gmin) do pracy w Czechach. Dodatkowo, nie trzeba znać języków obcych, co dla większości osób stanowiłoby barierę nie do pokonania. Negatywnym zjawiskiem jest tu rozłąka z rodziną i najbliższymi znajomymi. Co prawda większość osób codziennie dojeżdża do pracy (czyli codziennie jest w domu), jednak praca na trzy zmiany bardzo wyczerpuje. Pojawiają się problemy np. z odbiorem dzieci z przedszkola, czy z przypilnowaniem w odrabianiu lekcji, nie ma czasu dla znajomych. Aby zdążyć do pracy na poranną zmianę (zaczyna się od 6.00), trzeba wstać już ok. 3:00 rano, następnie spędzić 2 godziny w autobusie (czeskie fabryki gwarantują darmowy przewóz swoim pracownikom – kolejny atut), potem 8 godzin w pracy i następne 2 godziny zabiera droga powrotna. W sumie 12 godzin poza domem. Niektóre fabryki oferują również system 12-godzinny, ale nie każdy (zwłaszcza osoby posiadające małe dzieci) może pozwolić sobie na taką pracę. Coraz częściej słyszy się, że mieszkańcy gminy rezygnują z pracy u bliskich sąsiadów.

¹ Przytoczone tutaj dane o zatrudnieniu, zarówno dla gminy Kłodzko, jak i, porównawczo, dla miasta Bielawa, nie uwzględniają osób zatrudnionych w jednostkach budżetowych, które działają w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego, osób pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie, osób duchownych, a także zatrudnionych w organizacjach, fundacjach i związkach. Dane te nie obejmują także informacji, dotyczących podmiotów gospodarczych o liczbie zatrudnionych do 9 osób, według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności (źródło: GUS, stan na 31.12.2016).

Dlatego władze samorządowe powinny zwrócić szczególną uwagę na to zjawisko. Należałoby stworzyć nowe miejsca pracy, np. poprzez rozbudowanie filii Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Nowe firmy w strefie, to nowi inwestorzy, a oni przyciągną kolejnych. Dzięki temu rozwinie się nie tylko przemysł, ale także całe zaplecze turystyczne.

Dla porównania, w oddalonej o ok. 43 km Bielawie (liczba mieszkańców 30 357) na 1000 mieszkańców pracują tylko 124 osoby (znacznie mniej niż w Kłodzku). Jednakże bezrobocie rejestrowane w Bielawie wynosiło w 2016r. 8,8% (szacunkowa stopa bezrobocia rejestrowanego), czyli przewyższało stopę bezrobocia rejestrowanego dla województwa dolnośląskiego i przekraczało stopę bezrobocia rejestrowanego dla całej Polski, a mimo to było wyraźnie niższe niż w Kłodzku. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Bielawie wynosi 3 562,63 PLN (dane GUS, stan na 31.12.2016), co odpowiada 83.00% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto w Polsce, a więc porównywalnie jak w Kłodzku. Pośród aktywnych zawodowo mieszkańców Bielawy niecałe 2 000 osób wyjeżdża do pracy do innych miast, a 855 pracujących przyjeżdża do pracy spoza gminy. Najwięcej osób (podobnie jak w Kłodzku) jest zatrudnionych w branżach przemysłowych i budowlanych, co stanowi 42,1% mieszkańców (o połowę więcej niż w Kłodzku). 13,1% aktywnych zawodowo mieszkańców Bielawy pracuje w sektorze rolniczym. To prawie tyle samo, co zatrudnionych w sektorze usługowym (13,3%). Natomiast prawie 3% pracuje w sektorze finansowym.²

2. Sieć wodociągowo-kanalizacyjna

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego w 2014 r. prawie 70% mieszkańców miało dostęp do sieci wodociągowej. Na przestrzeni lat 2009 – 2014 zwiększyła się liczba mieszkańców, korzystających z wodociągów (ilość dostarczonej wody do gospodarstw zwiększyła się o ok. 35 tys. m³). W 2014 r. długość gminnej sieci wodociągowej wynosiła 150,6 km. Ujęcia wody zlokalizowane są w: Jaskowej Górnej, Krosnowicach (2 ujęcia), Ołdrzychowicach Kłodzkich (2 ujęcia), Starym Wielisławiu, Starkowie oraz Szalejewie Górnym. Ujęcie w Szalejewie Górnym zasila sieć tzw. „wodociągu północno-zachodniego” i obsługuje 13 miejscowości: Bierkowice, Gołogłowy, Kamieniec, Korytów, Ławica, Łączna, Młynów, Piszkowice, Roszyce, Ruszowice, Ścinawica, Święcko oraz Wojbórz. Natomiast wsie: Boguszyn, Jaskówka, Mikowice oraz Wojciechowice podłączone są do wodociągu, należącego do miasta Kłodzko. Woda doprowadzana do Podtynia pochodzi z gminy Nowa Ruda. W Krosnowicach (pomimo funkcjonowania dwóch ujęć), wodę dodatkowo doprowadza się z ujęcia Bystrzycy Kłodzkiej. W latach 2009 – 2014 odnotowano ponad dwukrotny wzrost odsetek mieszkańców z dostępem do infrastruktury kanalizacyjnej, obsługiwanej przez oczyszczalnię ścieków w miejscowościach: Krosnowice, Ołdrzychowice Kłodzkie, Wojbórz oraz lokalnej oczyszczalni ścieków w Bierkowicach. Dodatkowo, krosnowicka oczyszczalnia obsługuje miejscowości:

² Źródło danych: GUS, stan na 31 grudnia 2016 r.

Jaszkowa Dolna, Jaszkowa Górna oraz Żelazno. Sieć kanalizacyjna funkcjonuje również w Boguszynie, który jest podłączony do sieci miasta Kłodzko.³

I choć mogłoby się wydawać, że infrastruktura wodno-kanalizacyjna działa bez zarzutu, to jednak nadal ok. 30 % mieszkańców nie ma dostępu do sieci wodociągowej oraz prawie połowa do sieci kanalizacyjnej. Są to głównie mieszkańcy sołectw: Gorzuchów, Marcinów, Morzyszów, Podzamek, Rogówek, Romanowo oraz Wilcza. Oczywiście, największą przeszkodę przy budowie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej stanowi zróżnicowana rzeźba terenu, co wymaga poniesienia znacznych nakładów finansowych w celu pokonania barier fizjograficznych.

Władze gminy odpowiedziały na postulaty mieszkańców budową sieci kanalizacji sanitarnej o łącznej długości 1.117,00 m. Inwestycja ta realizowana była na terenach, które stanowią nieużytki, lub są użytkowane rolniczo, jak również na terenach w okolicy zabudowy mieszkaniowej. Ponadto, zostanie wykonanych 6 podłączeń do sieci kanalizacji sanitarnej (która jest przedmiotem dofinansowania), a to spowoduje wzrost liczby osób, korzystających z nowoczesnego systemu oczyszczania ścieków. Zadanie to dofinansowane jest ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej we Wrocławiu pn.: „Budowa kanalizacji sanitarnej we wsi Szalejów Górny – I etap”.⁴

Natomiast w oddalonej o ok. 21 km gminie Bystrzyca Kłodzka z wodociągów korzysta 74% mieszkańców, a kanalizacja sanitarna dotarła do 55% ludzi. Radni uchwalili plan rozwoju infrastruktury wodociągowej – czteroletnie inwestycje są łącznie warte 63 mln zł. Środki będą pochodziły z unijnych dotacji. Znaczna część istniejącej sieci wodociągowej i kanalizacyjnej wymaga remontów (niektóre sieci wodno-kanalizacyjne są eksploatowane nieustannie od ponad 50 lat).

Do najważniejszych planowanych inwestycji wodociągowych i kanalizacyjnych należą:

- budowa kanalizacji w Międzygórzu i Wilkanowie (25 km). Koszt 30,7 mln zł; realizacja lata 2020-2021;
- przebudowa wodociągu (4,6 km) i budowa kanalizacji (6,3 km) w Starej Bystrzycy. Koszt 9,1 mln zł; realizacja 2018 rok;
- przebudowa wodociągów (3,5 km) oraz przebudowa i budowa kanalizacji sanitarnej i deszczowej (3 km) w ul. Międzyłęskiej i Kolejowej w Bystrzycy Kłodzkiej. Koszt 8,7 mln zł; realizacja 2018 roku;
- przebudowa sieci wodociągowej (1,7 km) i kanalizacyjnej (1,2 km) w ul. Wojska Polskiego w Bystrzycy Kłodzkiej; Koszt 5,5 mln zł; realizacja 2018 rok;

³ Opracowanie własne na podstawie materiałów Urzędu Gminy Kłodzko.

⁴ j.w..

- rozbudowa sieci wodociągowej (5,8 km) i kanalizacyjnej (6,5 km) w północnej części Bystrzycy Kłodzkiej; Koszt 6,6 mln zł; realizacja lata 2020-2021;
- modernizacja istniejącej oczyszczalni ścieków w Bystrzycy Kłodzkiej; Koszt 900 tys. zł; realizacja 2018 rok;
- budowa wodociągu (6,3 km) ze zbiornika w Szklarce do osiedla w Starej Łomnicy; Koszt 670 tys. zł; realizacja 2018 rok.⁵

3. *Doposażenie, termomodernizacja szkół, przedszkoli, brak miejsc w przedszkolach*

Nieustannie pojawiającym się problemem jest brak wolnych miejsc w placówkach przedszkolnych, co zmniejsza nie tylko szanse edukacyjne dzieci, ale również możliwość podjęcia pracy przez rodziców. Dla porównania poniżej przedstawiono dane, dotyczące placówek wychowania przedszkolnego w Gminie Kłodzko (Tabela 2) oraz w Gminie Bystrzyca Kłodzka (Tabela 3).

Tabela 2. Zestawienie danych dotyczących placówek wychowania przedszkolnego w Gminie Kłodzko.

	2014/2015	2015/2016	2016/2017
Placówki wychowania przedszkolnego	12	9	11
w tym przedszkola	7	7	7
Miejsca w przedszkolach	901	850	850
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	854	774	864
w tym w przedszkolach	782	756	796

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

Tabela 3. Zestawienie danych dot. placówek wychowania przedszkolnego w Gminie Bystrzyca Kłodzka.

	2014/2015	2015/2016	2016/2017
Placówki wychowania przedszkolnego	11	10	11
w tym przedszkola	2	2	2
Miejsca w przedszkolach	340	340	340
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	456	425	447
w tym w przedszkolach	329	317	313

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z GUS

⁵ Źródło: opracowanie własne na podstawie *Wieloletniego planu rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych Zakładu Wodociągów i Kanalizacji Sp. Z O.O. w Bystrzycy Kłodzkiej*.

Na podstawie danych zawartych w tych dwóch tabelach, od razu widać dysproporcję pomiędzy placówkami, a liczbą miejsc w przedszkolach, zarówno w gminie Kłodzko, jak i w gminie Bystrzyca Kłodzka. Jak z tym problemem radzi sobie gmina Kłodzko? Przede wszystkim stawia na dofinansowanie ze środków Unii Europejskiej. Dzięki projektowi: „Równość i rozwój w przedszkolach naszych marzeń”(dofinansowanie ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020) została poszerzona oferta w placówkach w Szalejowie Dolnym i Ołdrzychowicach Kłodzkich, które posiadają zasoby lokalowe, umożliwiające utworzenie dodatkowych miejsc i skupiają największą liczbę dzieci. Dodatkowo (ze względu na różnicę w dostępie do edukacji między obszarami wiejskimi i miejskimi) priorytetem stały się działania mające na celu wyrównywanie szans. Projekt jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, działanie „Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej, poddziałanie „Zapewnienie równego dostępu do wysokiej jakości edukacji przedszkolnej – konkursy horyzontalne”. Kwota wydatków całkowitych: 167497,27 zł. Kwota dofinansowania ze środków RPO WD 2014 - 2020: 142 372,30 zł.

Wypływające korzyści: wzrost liczby miejsc (o 20) w edukacji przedszkolnej w gminie Kłodzko, od 01.09.2016 r. do 31.07.2017 r. oraz podniesienie kompetencji u 165 uczniów w przedszkolach w Szalejowie Dolnym oraz Ołdrzychowicach Kłodzkich w okresie 01.12.2016 r. do 31.07.2017 r.

Dodatkowo realizowany jest projekt pn. „Adaptacja budynku przedszkola w Jaszkowej Dolnej na żłobek”. Projekt ten ma na celu zwiększenie dostępu do usług społecznych związanych z opieką nad dzieckiem do lat 3. Realizowany jest on w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014-2020 współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, działanie „Inwestycje w infrastrukturę społeczną”, poddziałanie „Inwestycje w infrastrukturę społeczną – konkursy horyzontalne – nabór na OSI” dla operacji typu „Budowa, remont, przebudowa, rozbudowa, wyposażenie, modernizacja oraz adaptacja infrastruktury prowadzonej przez podmioty opieki nad dziećmi do 3 roku życia (np. żłobki, kluby malucha) ”, „Dzierżoniewsko –Kłodzko –Ząbkowicki Obszar Inwestycji”.

Przewidywane rezultaty: wyrównanie dostępu do opieki nad dzieckiem do lat 3; zwiększenie zakresu prowadzonych zajęć; poprawa dostępności dla osób niepełnosprawnych do opieki nad dziećmi do lat 3, poprawa warunków i komfortu pracy. Kwota wydatków całkowitych: 926 678,68 zł. Kwota dofinansowania ze środków RPO WD 2014-2020: 676 612,77 zł.

Termomodernizacja szkół rozpoczęła się jeszcze latem 2015 r. od Szkoły Podstawowej w Ołdrzychowicach Kłodzkich oraz Szkoły Podstawowej w Krosnowicach. Głównym celem projektu było poprawienie efektywności energetycznych w budynkach oraz wzrost produkcji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych. W wyniku realizacji projektu, emisja CO₂ miała zostać ograniczona o 1208,03 Mg/rok,

jak również przewidywano produkcję energii ze źródeł odnawialnych w wysokości 835,64 MWh/rok. Projekt współfinansowany ze środków Mechanizmu Finansowego EOG 2009-2014. Całkowita wartość projektu to 6 553 198,02 zł. Wysokość dofinansowania środków Mechanizmu Finansowego EOG wyniosła 3 537 337,43 zł. Dla porównania, w 2017 r. gmina Lewin Kłodzki pozyskała ponad 3,5 miliona PLN, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego na lata 2014-2020, na termomodernizację oraz przebudowę budynku Zespołu Szkolno-Przedszkolnego. Nasuwa się więc pytanie, co z resztą obiektów szkolnych w gminie Kłodzko? Czy będą pozyskanie środki na kolejne tak specjalistyczne remonty?

Inne projekty realizowane przez Urząd Gminy w Kłodzku:

1. Przebudowa drogi gminnej nr 417/2 w miejscowości Szalejów Dolny
2. Przebudowa drogi powiatowej nr 3247 D w miejscowości Święcko
3. Budowa świetlicy wiejskiej w Marcinowie wraz z zagospodarowaniem terenu rekreacyjnego
4. Termomodernizacja remiz OSP w Jaskowej Dolnej, Ołdrzychowicach Kłodzkich i Wojborzu
5. Przygotowanie terenu pod inwestycje w Szalejowie Dolnym
6. Modernizacja sal gimnastycznych przy szkołach prowadzonych przez Gminę Kłodzko w Ołdrzychowicach Kłodzku i Kłodzku
7. Budowa placów zabaw w Roszycach i Starym Wielisławiu oraz siłowni zewnętrznych w Jaskowej Dolnej i Łącznej
8. Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Miasta Kłodzka.

Ad. 1. Przebudowa drogi gminnej nr 417/2 w miejscowości Szalejów Dolny

Przedsięwzięcie, które ma na celu poprawę jakości infrastruktury drogowej na odcinku o długości 0,562 km w miejscowości Szalejów Dolny, współfinansowane ze środków Unii Europejskiej, w ramach działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich”, poddziałanie „Wspieranie małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i oszczędzanie energii” dla operacji typu „Budowa lub modernizacja dróg lokalnych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 -2020.

Kwota wydatków całkowitych: 563 438,83 zł.

Kwota dofinansowania ze środków EFRROW: 358 516,00 zł.

Przewidywany rezultat: poprawa infrastruktury, wyższe parametry techniczne oraz eksploatacyjne obecnej infrastruktury drogowej na terenie Gminy Kłodzko, poprzez przebudowę drogi położonej w miejscowości Szalejów Dolny, odcinka o długości 0,562 km.

Ad. 2. Przebudowa drogi powiatowej nr 3247 D w miejscowości Święcko

Przebudowa ma na celu poprawę infrastruktury drogowej na odcinku o długości 0,564 km w miejscowości Święcko. Remont drogi współfinansowany jest ze środków Unii Europejskiej, w ramach działania „Podstawowe usługi i odnowa wsi na obszarach wiejskich”, poddziałanie „Wspieranie małej infrastruktury, w tym inwestycji w energię odnawialną i oszczędzanie energii” dla operacji typu „Budowa

lub modernizacja dróg lokalnych” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014 - 2020.

Kwota wydatków całkowitych: 599996,73 zł.

Kwota dofinansowania ze środków EFRROW: 381 777,00 zł.

Efekt końcowy: poprawa infrastruktury i podwyższenie technicznych parametrów oraz eksploatacyjnych infrastruktury drogowej na terenie Gminy Kłodzko, poprzez przebudowę drogi położonej w miejscowości Święcko na odcinku o długości 0,564 km.

Ad. 3. Budowa świetlicy wiejskiej w Marcinowie wraz z zagospodarowaniem terenu rekreacyjnego

Budowa, która przyczyni się do poprawy infrastruktury publicznej oraz podniesienie jakości świadczonych usług kulturalnych i rekreacyjnych we wsi Marcinów wraz z zagospodarowaniem terenu rekreacyjnego. Środki na ten cel zostały pozyskane ze środków Unii Europejskiej, w ramach działania „Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatyw LEADER”, poddziałanie „Wsparcie na wdrażanie operacji w ramach strategii rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność” dla operacji typu „Budowa lub przebudowa ogólnodostępnej i niekomercyjnej infrastruktury turystycznej lub rekreacyjnej lub kulturalnej w tym wyposażenie podmiotów działających w sferze kultury” Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020.

Kwota wydatków całkowitych: 394 784,14 zł

Kwota dofinansowania ze środków EFRROW: 251 200,00 zł.

Przewidywane wyniki: rozwój infrastruktury publicznej oraz podniesienie standardu świadczonych usług kulturalnych i rekreacyjnych na terenie Gminy Kłodzko.

Ad. 4. Termomodernizacja remiz OSP w Jaszkowej Dolnej, Odrzychowicach Kłodzkich i Wojborzu

Termomodernizacja remiz OSP ma na celu zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej w Gminie Kłodzko, realizowana jest w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Dolnośląskiego 2014 – 2020, współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej, Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego działanie „Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym”, poddziałanie „Efektywność energetyczna w budynkach użyteczności publicznej i sektorze mieszkaniowym – OSI” dla operacji typu „Dzierżoniewsko – Kłodzko – Ząbkowicki Obszar Inwestycji”, „3.3.A. Kompleksowa modernizacja energetyczna budynków użyteczności publicznej”.

Kwota wydatków całkowitych: 2 101 811,72 zł.

Kwota dofinansowania ze środków RPO WD 2014 - 2020: 1 191 341,66 zł.

Przewidywane wyniki: zwiększenie efektywności energetycznej budynków użyteczności publicznej w Gminie Kłodzko. Przejście na gospodarkę niskoemisyjną w sektorze publicznym na terenie gminy Kłodzko i obniżenie globalnej emisyjności obiektów publicznych w Gminie Kłodzko (redukcja o 211,26 ton CO₂/rok). Zwiększenie efektywności energetycznej sektora publicznego poprzez termomodernizację 3 budynków użyteczności publicznej. Obniżenie energochłonności obiektów uży-

teczności publicznej poprzez zmniejszenie zużycia energii pierwotnej o 805106,55 kWh/rok.

Ad. 5. Przygotowanie terenu pod inwestycje w Szalejowie Dolnym

Planowane inwestycje w Szalejowie Dolnym, to przede wszystkim ułatwienie dostępu inwestorów do nowych atrakcyjnych terenów inwestycyjnych w Gminie Kłodzko, realizowana jest przy wsparciu finansowym Województwa Dolnośląskiego w ramach Dolnośląskiego Funduszu Pomocy Rozwojowej 2016.

Kwota wydatków całkowitych: 350 000,00 zł.

Kwota dofinansowania z budżetu Województwa Dolnośląskiego: 250 000,00 zł.

Oczekiwany rezultat: ułatwienie dostępu inwestorów do nowych atrakcyjnych terenów inwestycyjnych w Gminie Kłodzko poprzez wyburzenie niektórych obiektów. Wzrost ożywienia gospodarczego. Wzrost poziomu estetyki okolicy.

Ad.6. Modernizacja sal gimnastycznych przy szkołach prowadzonych przez Gminę Kłodzko w Odrzychowicach Kłodzku i Kłodzku

Modernizacja sal gimnastycznych poprawi infrastrukturę sportową na terenie Gminy Kłodzko. Realizowana jest przy wsparciu finansowym Województwa Dolnośląskiego w ramach otwartego konkursu pn. „Dolnośląski Fundusz Pomocy Rozwojowej 2017”.

Kwota wydatków całkowitych: 210 570,87 zł.

Kwota dofinansowania z budżetu Województwa Dolnośląskiego: 150 000,00 zł.

Rezultat: poprawa infrastruktury sportowej na terenie Gminy Kłodzko przez modernizację dwóch obiektów użyteczności publicznej z jednoczesnym zastosowaniem rozwiązań termomodernizacyjnych mających wpływ na zmniejszenie niskiej emisji.

Ad. 7. Budowa placów zabaw w Roszycach i Starym Wielisławiu oraz siłowni zewnętrznych w Jaskkowej Dolnej i Łącznej

Projekt mający na celu zaspokojenie potrzeb mieszkańców Gminy Kłodzko z miejscowości Jaskkowa Dolna, Łączna, Roszyce oraz Stary Wielisław, związanych z niedostateczną ofertą spędzania wolnego czasu i niedostatecznymi możliwościami aktywnego wypoczynku. Realizowany jest przy wsparciu finansowym Województwa Dolnośląskiego, w ramach konkursu „Odnowa Dolnośląskiej Wsi” w 2017 roku.

Kwota wydatków całkowitych: 67 042,26 zł.

Kwota dofinansowania z budżetu Województwa Dolnośląskiego: 30 000,00 zł.

Efekt końcowy: zwiększenie dostępności oferty spędzania czasu wolnego w miejscowościach Jaskkowa Dolna, Łączna, Roszyce oraz Stary Wielisław dostosowanej do każdej grupy wiekowej. Zwiększenie integracji mieszkańców. Wzrost estetyki wsi oraz podniesienie atrakcyjności turystycznej obszarów wiejskich poprzez budowę siłowni zewnętrznych i placów zabaw, a także nasadzenia roślin na terenach zielonych na których powstaną inwestycje.

Ad. 8. Plan gospodarki niskoemisyjnej (PGN) dla Miasta Kłodzka

W dniu 20 lutego 2016r. Rada Gminy Kłodzko przyjęła „Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Kłodzko”. Realizacja projektu pozwoliła ocenić stan powietrza w Gminie Kłodzko. Dodatkowej analizie została poddana gospodarka ener-

getyczna Gminy. Dokument określa działania w zakresie ograniczenia emisji, poprawy efektywności gospodarki oraz zwiększenia ilości energii z odnawialnych źródeł. Realizacja projektu objęła również stworzenie bazy danych z inwentaryzacji emisji (CO₂), a także niezbędne szkolenia dla pracowników oraz promocję projektu. Koncepcja tworzenia i realizacji Planów Gospodarki Niskoemisyjnej wynika z polityki klimatycznej Unii Europejskiej i międzynarodowych zobowiązań Polski do redukcji emisji gazów cieplarnianych określonych przez ratyfikowany Protokół z Kioto, który został ustalony na forum Ramowej Konwencji Narodów Zjednoczonych ds. Zmian Klimatu. „Gospodarka niskoemisyjna” (ang. low emission economy), to gospodarka, która charakteryzuje się oddzieleniem wzrostu emisji gazów cieplarnianych od wzrostu gospodarczego, głównie przez ograniczenie wykorzystania paliw kopalnych.

Gospodarka niskoemisyjna opiera się głównie na efektywności energetycznej, wykorzystaniu odnawialnych źródeł energii i zastosowaniu technologii ograniczających emisję.

Efektom końcowym PGN będą odpowiednie działania skierowane bezpośrednio i pośrednio na redukcję emisji gazów cieplarnianych, a także instrumentów wspomagających wszystkich uczestników realizacji Programu w przechodzeniu na gospodarkę niskoemisyjną.⁶

4. Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonych analiz oraz wyników badań i uwag zgłaszanych przez mieszkańców gminy Kłodzko można wyciągnąć wnioski, że realizowana obecnie strategia rozwoju wymaga wprowadzenia wielu zmian, które są ogromnym wyzwaniem dla rządzących. Zmiany te dotyczą przede wszystkim infrastruktury wodno-ściekowej, infrastruktury zatrudnienia, a także kwestii termomodernizacji szkół. W następnej kolejności zmiany muszą zostać wprowadzone w infrastrukturze transportowej i drogowej, komunalnej, inwestycyjnej, ochrony zdrowia, a także w infrastrukturze związanej z odnawialnymi źródłami energii oraz promocji gminy (zwiększony rozwój turystyki, przyciąganie nowych inwestorów).

W związku z tym dla dalszego rozwoju Gminy Kłodzko kluczowe znaczenie będą miały następujące kierunki działań:

1. Aktywizacja osób biernych zawodowo i bezrobotnych – stworzenie nowych miejsc pracy, rozbudowa Invest – Park Kłodzko, podstrefy Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (przygotowanie terenów pod inwestycje w Szalejewie Dolnym, to za mało, aby ściągnąć na te tereny nowych inwestorów, również tych z zagranicy); wsparcie dla osób otwierających

⁶ Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów Urzędu Gminy Kłodzko oraz Urzędu Lewin Kłodzki, dotyczących projektów, realizowanych na terenie tych gmin, opisanych w punkcie 3. *Doposażenie, termomodernizacja szkół, przedszkoli, brak miejsc w przedszkolach.*

własną działalność inwestycyjną (a także tych, którzy już tą działalność prowadzą), a co za tym idzie współpraca samorządów i przedsiębiorców. Dzięki temu mieszkańcy znajdą zatrudnienie i nie będą musieli dojeżdżać do pracy, np. do Czech, a pieniądze zostaną w gminie (odprowadzane podatki, pozyskanie środków z Unii Europejskiej).

2. Poprawa infrastruktury wodno-kanalizacyjnej – pozyskanie dodatkowych środków unijnych na rozbudowę sieci wodno-kanalizacyjnej. Realizacja jednego projektu w tym zakresie, jest niewystarczająca. Każdy mieszkaniec gminy powinien mieć zapewniony dostęp do sieci wodno-kanalizacyjnej, nawet jeśli wiąże się, to z wyższymi nakładami finansowymi.
3. Doposażenie i termomodernizacja szkół i przedszkoli – w dalszym ciągu władze gminy powinny zapewnić środki na doposażenie i termomodernizację szkół i przedszkoli. Placówki te powinny być przy okazji rozbudowane tak, aby pomieściły większą liczbę dzieci. W ten sposób dzieci mają zapewnioną opiekę podczas, gdy rodzice mogą w tym czasie podjąć pracę.
4. Poprawa infrastruktury dróg – na ten postulat gmina odpowiedziała przebudową drogi gminnej w miejscowości Szalejów Dolny oraz Świecko. W dalszym ciągu trwają prace przy budowie obwodnicy Kłodzka (wraz z całą infrastrukturą: nowe miejsca parkingowe, przystanki autobusowe, oświetlenie itp.), dzięki której mieszkańcy gminy, a przede wszystkim turyści będą mieli zapewnione szybsze połączenie z miejscowościami uzdrowskowymi, takimi jak: Polanica-Zdrój, Duszniki-Zdrój, Kudowa -Zdrój, Zieloniec, Czarna Góra, ale także np. z czeskim Nachodem.
5. Problemy związane z niezagospodarowanymi obiektami przemysłowymi, niewystarczającą liczbą mieszkań komunalnych, złym stanem technicznym obiektów użyteczności publicznej, czy zbyt małą ilością obiektów użyteczności publicznej - to kolejne bardzo ważne postulaty w strategii rozwoju Gminy Kłodzko – władze gminy muszą zastanowić się jak temu zaradzić. Na pewno część budynków można przeznaczyć na centra handlowe, zamiast stawiać nowe, a może warto je przeznaczyć na ośrodki kultury sportu i rekreacji, nowe przedszkola, szkoły, domy kultury, biblioteki, świetlice itp.⁷

W ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji gminy Kłodzko na lata 2016-2023, znajdziemy także odpowiedź na pozostałe postulaty mieszkańców, dotyczące m.in.: wspierania rolnictwa; renowacji, ochrony i promocji obiektów dziedzictwa

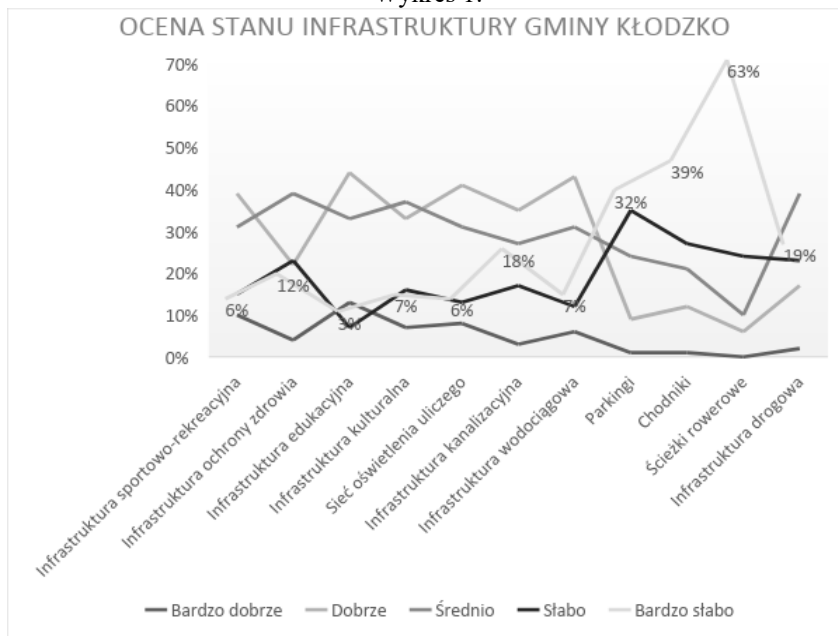
⁷ Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Załącznik do Uchwały nr 205/VII/2016 Rady Gminy Kłodzko z dnia 15 lipca 2016r.*

kulturowego; podejmowania działań na rzecz gospodarki niskoemisyjnej oraz poprawy efektywności energetycznej budynków; podejmowania działań rewitalizacyjnych i rekultywacyjnych na obszarach przemysłowych i wydobywczych; podnoszenia świadomości ekologicznej mieszkańców, poprawy stanu bezpieczeństwa powodziowego; wyłączenia społecznego, przeciwdziałania ubóstwu i patologiom społecznym; budowy i rozwoju obiektów służących integracji społecznej.

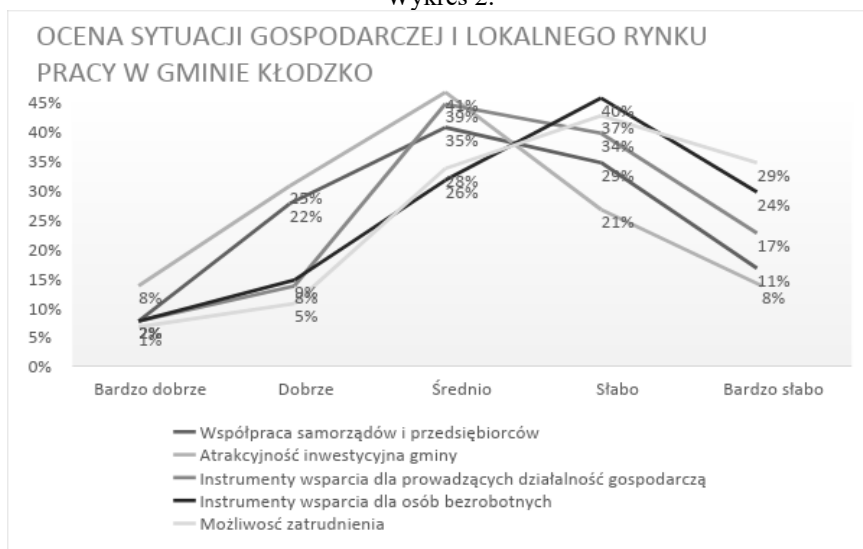
Opisana wyżej realizacja różnych projektów świadczy o tym, że Gmina Kłodzko cały czas się rozwija, reaguje na potrzeby swoich mieszkańców i dąży do zaspokojenia ich potrzeb. Gmina jest gotowa wyjść naprzeciw nowym wyzwaniom inwestycyjnym oraz turystycznym, promującym ten region.

Graficzna ilustracja problemów zdiagnozowanych przez mieszkańców gminy Kłodzko

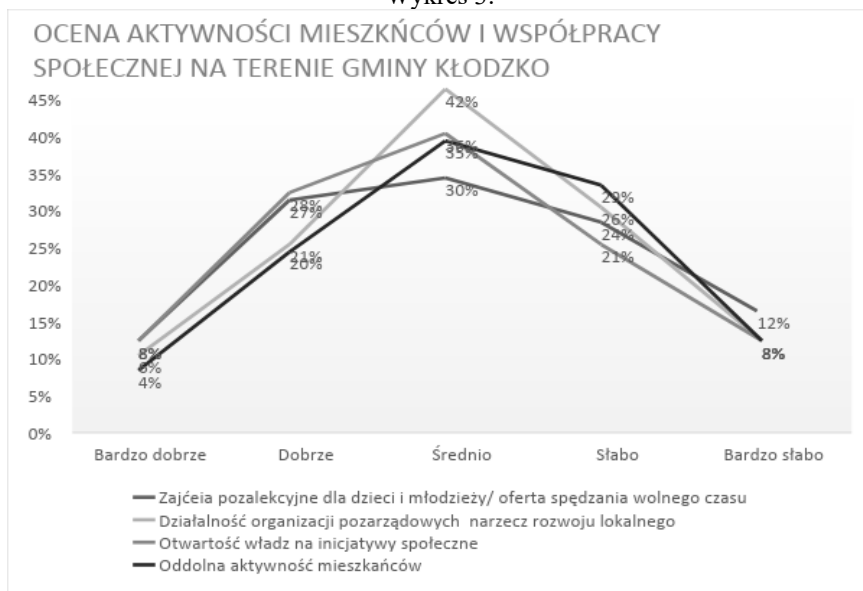
Wykres 1.

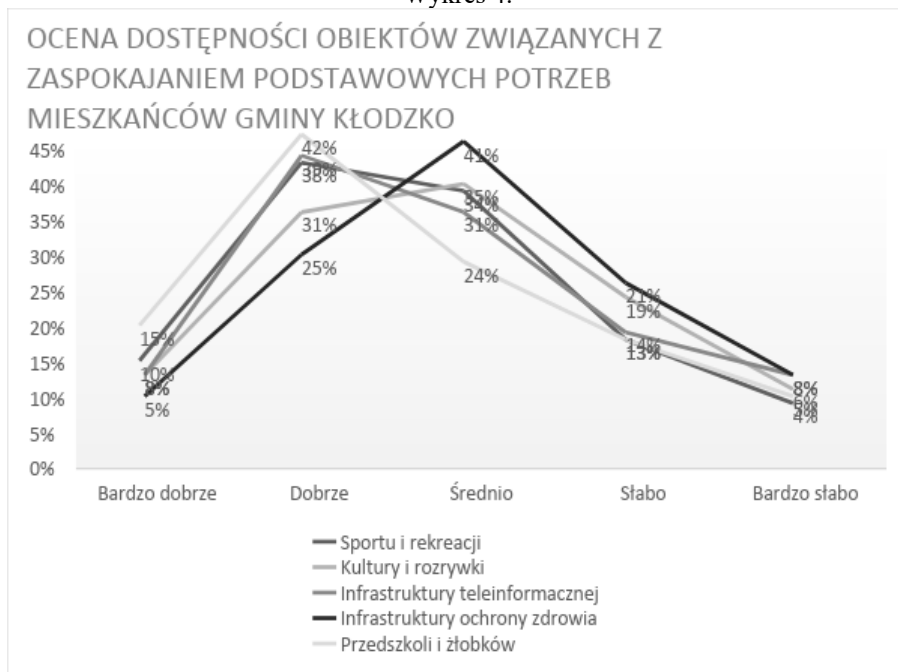
Wykres 2.

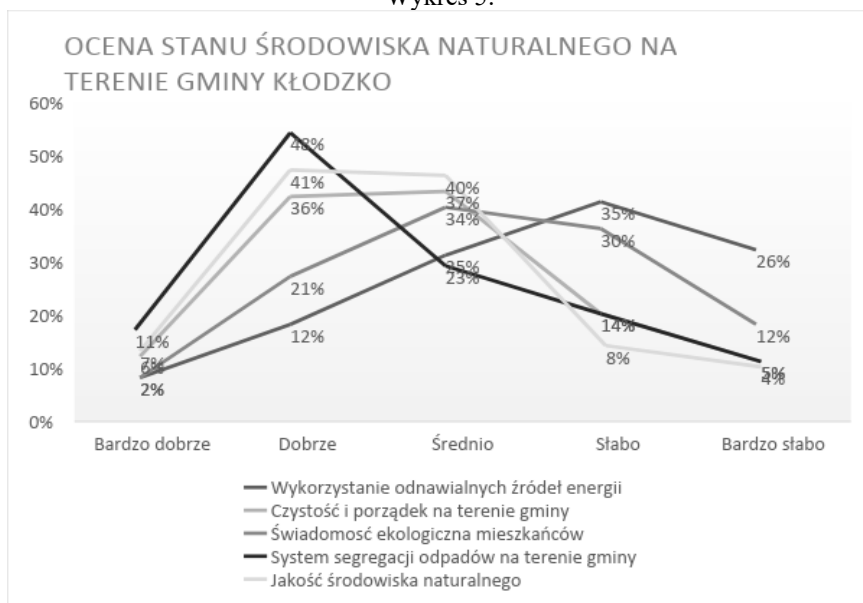
Wykres 3.

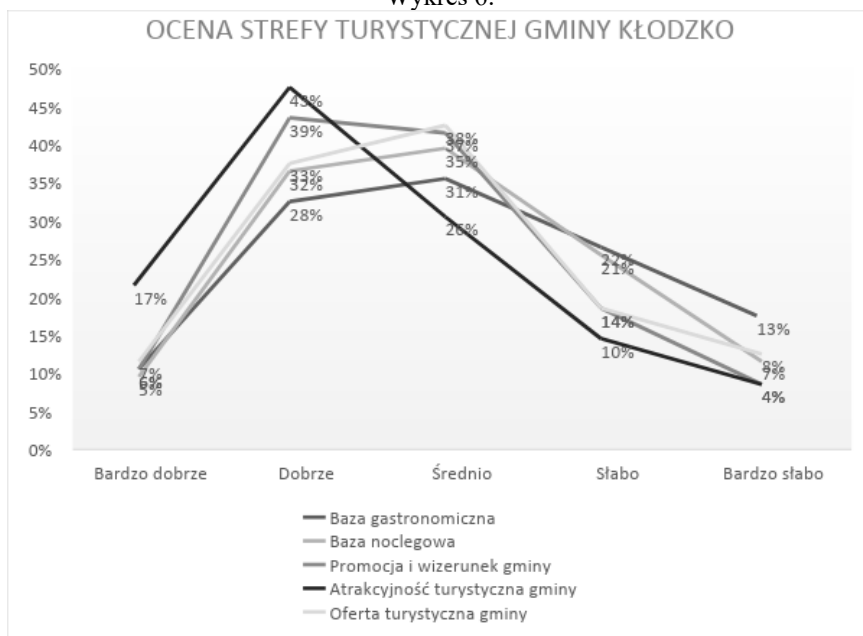
Wykres 4.

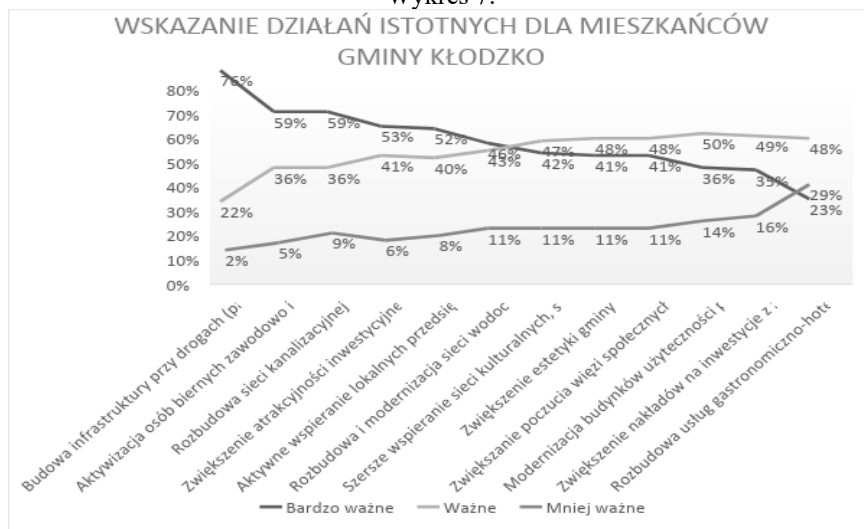
Wykres 5.

Wykres 6.

Wykres 7.

Bibliografia

- Atrakcyjność Inwestycyjna Regionów jako Uwarunkowanie Przedsiębiorczych Przewag Konkurencyjnych* wybrane fragmenty (2011) Praca zbiorowa pod redakcją prof. SGH dr hab. Hanny Godlewskiej-Majkowskiej przygotowana w ramach badań statutowych. Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa.
- Chojnicki Z. (1999) *Podstawy metodologiczne i teoretyczne geografii*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Ignacy J. (2016) *Inwestycyjne Eldorado Czy Początek Zmierzchu Realizowanej Strategii? – Analiza wybranych czynników atrakcyjności inwestycyjnej z perspektywy Aglomeracji Wrocławskiej*. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 444.
- Ilnicki D., Janc K. (2010) *Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym*. Analiza – zespół I; Wrocław.
- Kotus J. (2001) *Społeczności lokalne wybranych gmin Wielkopolski wobec zagadnień rozwoju społeczno-gospodarczego*. Poznańskie Towarzystwo Przyjaciół Nauk, Poznań.
- Marciniak S., red. (2005) *Makro- i mikroekonomia. Podstawowe problemy*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Metodologia oceny wdrażania Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego (SRWD) w tym agregacji wskaźników służących ocenie SRWD i przypisanie ich celom strategicznym* (2010) Wrocław.

- Miszczyk A., Miszczyk A., Żuk K. (2007) *Gospodarka samorządu terytorialnego*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Nasiłowski M. (2004) *System rynkowy. Podstawy mikro i makroekonomii*. Wydawnictwo Key Tekst, Warszawa.
- Opracowanie analiz zawierających rekomendacje dotyczące pożądanych działań dla zwiększenia atrakcyjności gospodarczej regionu* (2010) Wrocław.
- Piontek B. (2006) *Współczesne uwarunkowania rozwoju społeczno-gospodarczego*. HY-LA, Bytom.
- Strzelecki Z. (2008) *Gospodarka regionalna i lokalna*. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Strategia Rozwoju Gminy Kłodzko na lata 2016 – 2022*; Kłodzko.
- Wieloletni plan rozwoju i modernizacji urządzeń wodociągowych i kanalizacyjnych Zakładu Wodociągów i Kanalizacji Sp. Z O.O. W Bystrzycy Kłodzkiej*.
- Załącznik Nr 1. *Do Strategii Rozwoju Gminy Kłodzko Na Lata 2016-2022 Diagnoza Sytuacji Społeczno-Gospodarczej Gminy Kłodzko*; Kłodzko.
- Załącznik Nr 3. *Do Strategii Rozwoju Gminy Kłodzko Na Lata 2016-2022; Raport z Konsultacji Społecznych w sprawie opracowania Strategii Rozwoju Gminy Kłodzko Na Lata 2016-2022*; Kłodzko.
- Załącznik do Uchwały nr 205/VII/2016 Rady Gminy Kłodzko z dnia 15 lipca 2016r.; Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Kłodzko Na Lata 2016-2023*, Kłodzko.
- Załącznik do Uchwały nr 149/VII/2016 Rady Gminy Kłodzko z dnia 29 lutego 2016r. Plan gospodarki niskoemisyjnej dla Gminy Kłodzko*. Kłodzko, luty 2016.

Wykaz stron internetowych:

- <http://www.gmina.klodzko.pl/pl/projekty-unijne/fundusze-2014-2020/prow-2014-2020.html>.
- <http://www.gmina.klodzko.pl/pl/projekty-unijne/fundusze-2014-2020/rpowd2014-2020.html>.
- <http://www.gmina.klodzko.pl/pl/projekty-unijne/fundusze-2014-2020/fotowoltaika.html>.
- <http://www.gmina.klodzko.pl/pl/projekty-unijne/fundusze-2014-2020/dotacje-krajowe.html>.
- <http://www.gmina.klodzko.pl/pl/projekty-unijne/fundusze-2014-2020/interreg-v-a.html>.
- <http://www.gmina.klodzko.pl/pl/programy-lokalne/strategie-rozwoju-gminy-kodzko.html>.
- <http://www.gmina.klodzko.pl/pl/programy-lokalne/lokalny-program-rewitalizacji.html>.
- <http://www.gmina.klodzko.pl/pl/programy-lokalne/plan-gospodarki-niskoemisyjnej.html>.
- <http://e-pgn.pl>.
- <https://stat.gov.pl/linki/urzed-y-statystyczne-innych-panstw-4696>;
- <http://www.polskawliczbach.pl>.

**SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE
MUNICIPALITY OF KŁODZKO FORECASTS OF THE
DEVELOPMENT FOR THE YEARS 2016-2020**

The present paper constitutes an attempt at confronting the present state of realisation of the socio-economic development strategy in the municipality of Kłodzko with the assessment of satisfaction by the inhabitants of the municipality. The most important issues are described in the framework of the particular subject domains, such as space and infrastructure, economy and tourism, society, and environment. The key directions of development are presented, such as, in particular, improvement in road infrastructure, activation of persons professionally inactive and the jobless, support for the persons, conducting business activities, improvement in the health care infrastructure, enhancement of the tourism and investment-making attractiveness, etc. A description is also provided of the realisation of EU-supported projects, encompassing with their scope the municipality of Kłodzko.

Keywords: local development, territorial self-government, shareholder opinions, development strategy, empirical studies